

Αρεταϊκή ηθική

Η διάκριση των ειδών της γνώσης

Ανάλογα με την σκοπιμότητα της εκάστοτε γνώσης ο Αριστοτέλης διακρίνει:

Αν ο στόχος της γνώσης είναι η ίδια η αλήθεια της πραγματικότητας

Θεωρητική γνώση

Θεωρία

1. Πρώτη φιλοσοφία
2. Μαθηματικά
3. Φυσική

Αν ο στόχος της γνώσης είναι να μάθουμε να πράττουμε αναλόγως

Πρακτική γνώση

πρᾶξις

1. Πολιτική
2. Οικονομία
3. Ηθική

Αν ο στόχος της γνώσης είναι να μάθουμε να κάνουμε κάτι

Ποιητική γνώση

ποίησις

Διαίρεση κατά τα αντικείμενα

Ηθικά Νικομάχεια

Για τον Αριστοτέλη η ηθική ήταν ένα καίριο ζήτημα. Το διαπραγματεύεται στα έργα του Ηθικά Νικομάχεια, Ηθικά Ευδήμεια και τα Ηθικά Μεγάλα.

Στο πρώτο βιβλίο των Ηθικών Νικομαχείων , ο Αριστοτέλης σχολιάζει τις απόψεις προγενέστερών του για την ευδαιμονία, το πιο μεγάλο αγαθό που επιδιώκουν (τὸ ἀκρότατον πάντων τῶν πρακτῶν ἀγαθῶν) και προσπαθεί να την κατανοήσει. Ξεκινάει από το:

«Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργειά τις κατ' ἀρετὴν τελείαν...»

Ηθικά Νικομάχεια

Για τον Αριστοτέλη η ηθική ήταν ένα καίριο ζήτημα. Το διαπραγματεύεται στα έργα του Ηθικά Νικομάχεια, Ηθικά Ευδήμεια και τα Ηθικά Μεγάλα.

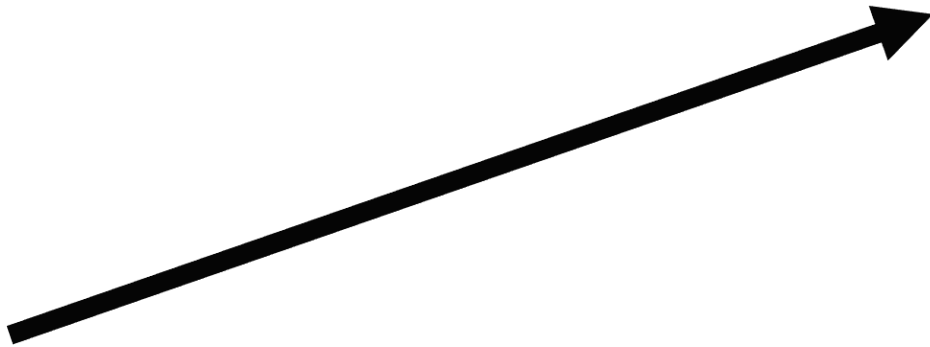
Στο πρώτο βιβλίο των Ηθικών Νικομαχείων, ο Αριστοτέλης σχολιάζει τις απόψεις προγενέστερών του για την ευδαιμονία, το πιο μεγάλο αγαθό που επιδιώκουν (τὸ ἀκρότατον πάντων τῶν πρακτῶν ἀγαθῶν) και προσπαθεί να την ορίσει. Καταλήγει δε στο

«Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργειά τις κατ' ἀρετὴν τελείαν...»

Αρετή

«Ἐπεὶ δ' ἔστιν ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργειά τις κατ' ἀρετὴν τελείαν...»

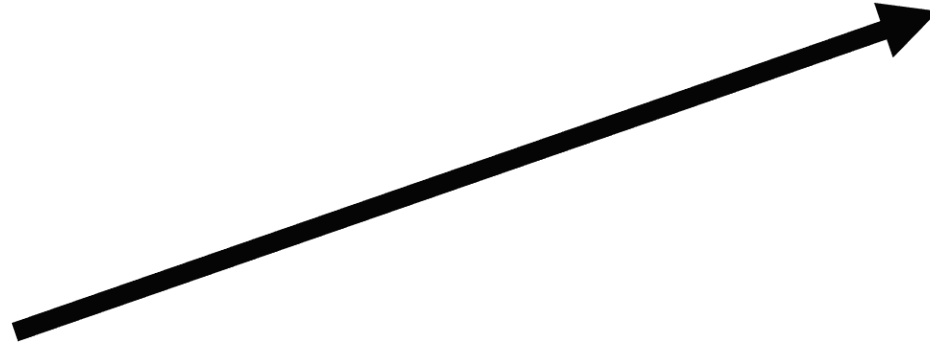
Ενέργεια: σημαίνει κατάσταση να βρίσκεται κάποιος σε ἔργο, δηλαδή δραστηριότητα.

Συνεπώς η ευδαιμονία δεν είναι κατάσταση αλλά δραστηριότητα. Δεν είναι δηλαδή κάτι σαν την κατάσταση του είναι κάποιος ευτυχισμένος!

Αρετή

«Ἐπεὶ δ' ἔστιν ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργειά τις κατ' ἀρετὴν τελείαν...»

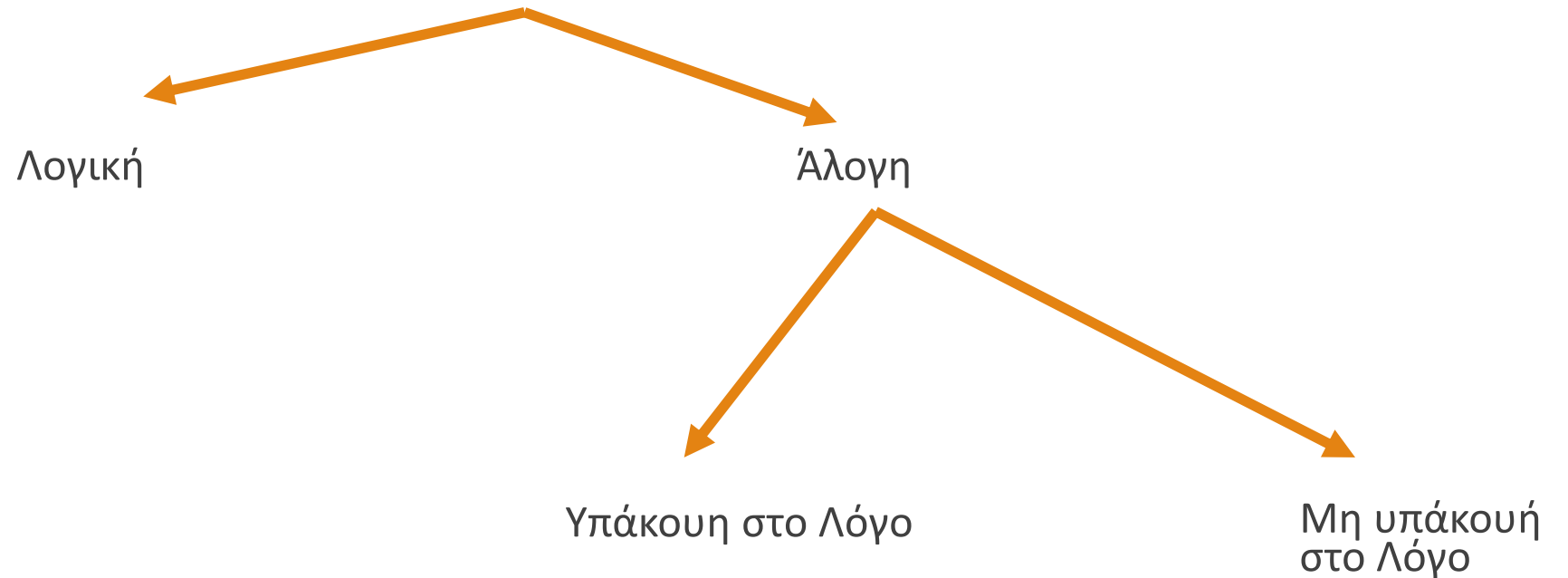
Αρετή: Σημαίνει τελειότητα. Σημαίνει μια άριστη κατάσταση.

Συνεπώς η ενέργεια (ευδαιμονία) πρέπει να είναι μια δραστηριότητα της ανθρώπινη ψυχής που βρίσκεται σε μια κατάσταση τελειότητας

Ηθική Αρετή

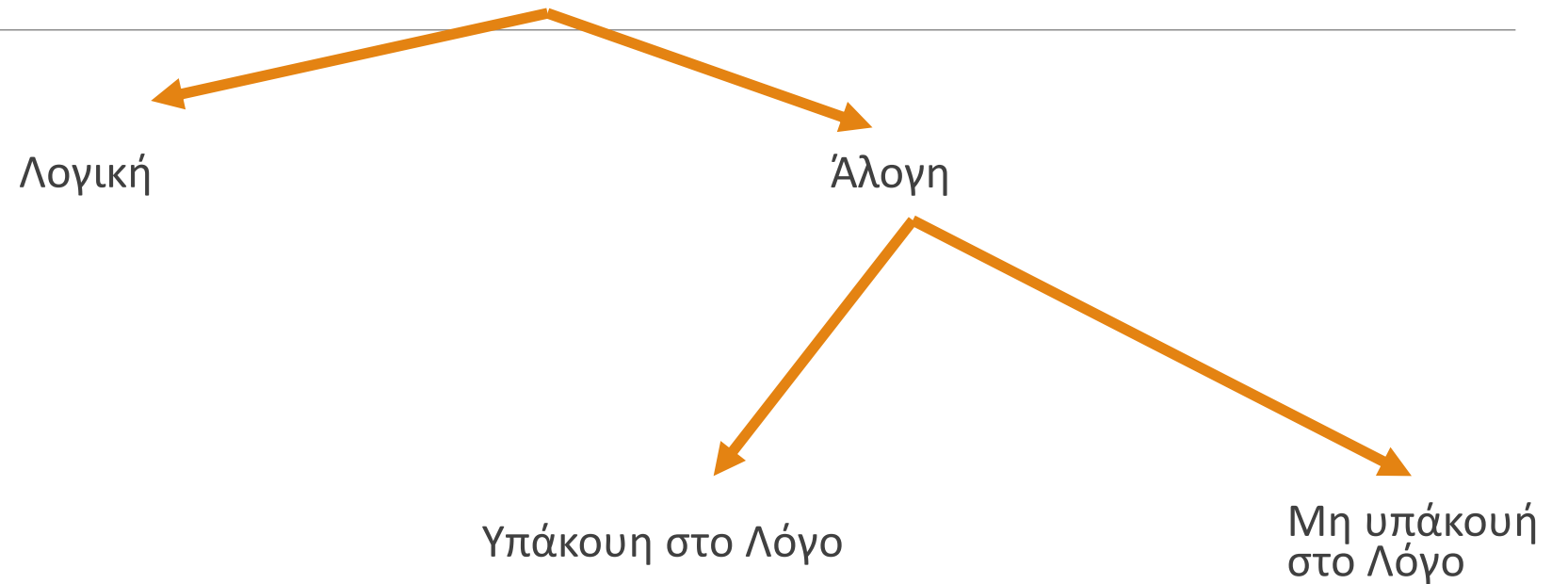
Ο Αριστοτέλης συνδέει την ηθική αρετή με διαίρεση της ψυχής σε

Για τον Αριστοτέλη η μη υπάκουη στον Λόγο άλογη ψυχή αφορά όλες τις φυσιολογικές λειτουργίες του σώματος όπως η πέψη, η αναπνοή κ.ά., και δεν είναι αυτές με βάση τις οποίες χαρακτηρίζουμε τους ανθρώπους αγαθούς ή καλούς

Ηθική Αρετή

Για τον Αριστοτέλη η ηθική αρετή αναφέρεται στο άλογο μέρος της ψυχής που είναι όμως υπάκουο στον Λόγο, δηλαδή μπορεί να διαπαιδαγωγηθεί.

Η διάκριση των Αρετών

Διανοητική

Λογική

εκ διδασκαλίας

Ηθική

Άλογο μέρος (υπάκουη στο Λόγο)

έξ έθους

Φυσική

Άλογο μέρος (μη υπάκουη στο Λόγο)

εκ φύσεως

Ηθική Αρετή

Για τον Αριστοτέλη μέσω της ηθικής αρετής θα οδηγηθούμε στις δραστηριότητες εκείνες που είναι η ευδαιμονία.

Και οι ηθικές αρετές μαθαίνονται έξ έθους (συνήθεια).

Μέσα από την συνεχή επανάληψη ενάρετων πράξεων κάποιος γίνεται ενάρετος. Αποκτά δηλαδή έξη. Προσοχή στην σύγχρονη ελληνική γλώσσα χρησιμοποιούμε την έννοια έξη ως συνώνυμη με την συνήθεια. Στα αρχαία ελληνικά έξη σήμαινε το να κατέχει κάποιος κάτι δικό του. Κάτι αντίστοιχο του να ειπωθεί ότι «Ο Κώστας κατέχει την Ελληνική Γλώσσα». Δηλαδή μια κατάσταση του να μπορεί να μιλά σωστά την Ελληνική γλώσσα.

Αρετή

Τι είναι όμως η αρετή;

Αρετή

τά τε γὰρ ὑπερβάλλοντα γυμνάσια καὶ τὰ ἐλλείποντα φθείρει τὴν ἰσχύον, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ποτὰ καὶ τὰ σιτία πλείω καὶ ἐλάττω γινόμενα φθείρει τὴν ὑγίειαν, τὰ δὲ σύμμετρα καὶ ποιεῖ καὶ αὖξει καὶ σώζει. οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας ἔχει καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν.

Ἔτσι: οἱ υπερβολικὲς γυμναστικὲς ἀσκήσεις ἀλλὰ καὶ οἱ λειψὲς φθείρουν τὴν σωματικὴν δύναμιν· ἐπίσης: τὰ ποτὰ καὶ τὰ τρόφιμα, ὅταν γίνονται περισσότερα ἢ λιγότερα ἀπὸ κάποια συγκεκριμένη ποσότητα, φθείρουν τὴν υγείαν, ἐνῶ τὰ σύμφωνα με τὸ μέτρο τὴν γεννούν, τὴν αὐξάνουν καὶ τὴν διασφαλίζουν.

Αρετή

Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας ἔχει καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. ὁ τε γὰρ πάντα φεύγων καὶ φοβούμενος καὶ μηδὲν ὑπομένων δειλὸς γίνεται, ὁ τε μηδὲν ὅλως φοβούμενος ἀλλὰ πρὸς πάντα βαδίζων θρασύς· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μὲν πάσης ἡδονῆς ἀπολαύων καὶ μηδεμιᾶς ἀπεχόμενος ἀκόλαστος, ὁ δὲ πᾶσαν φεύγων, ὥσπερ οἱ ἄγροικοι, ἀναίσθητός τις· φθείρεται δὴ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία ὑπὸ τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως, ὑπὸ δὲ τῆς μεσότητος σώζεται.

Το ίδιο λοιπόν συμβαίνει και στην περίπτωση της σωφροσύνης, της ανδρείας και των άλλων αρετῶν. Ο άνθρωπος που συστηματικά τρέπεται σε φυγή μπροστά στο καθετί, που φοβάται τα πάντα και δεν αντιστέκεται σε τίποτε, γίνεται δειλός· ο άνθρωπος, από την άλλη, που δεν φοβάται τίποτε και βγαίνει να αντιμετωπίζει το καθετί, γίνεται παράτολμος· το ίδιο: αυτός που απολαμβάνει συστηματικά όλων των ειδῶν τις ηδονές και δεν μένει μακριά από καμία, γίνεται ακόλαστος, ενώ αυτός που —σαν αγροίκος— μένει συστηματικά μακριά από όλες τους, γίνεται, θα λέγαμε, αναίσθητος· συμπέρασμα: τη σωφροσύνη και την ανδρεία τις φθείρει η υπερβολή και η ἔλλειψη, ενώ η μεσότητα τις σώζει.

Ηθική Αρετή

Για τον Αριστοτέλη η αρετή είναι μεσότητα αλλά όχι μετριότητα.

Μεσότητά

δειλός

γενναίος

παράτολμος

Ηθική Αρετή

Η αρετή αποκτάται με ένα τρόπο που μοιάζει να είναι κυκλικός «**ἔκ τε γὰρ τοῦ ἀπέχεσθαι τῶν ἡδονῶν γινόμεθα σώφρονες, καὶ γενόμενοι μάλιστα δυνάμεθα ἀπέχεσθαι αὐτῶν**» «μένοντας συστηματικά μακριά από τις ηδονές γινόμαστε σώφρονες, και όταν γίνουμε, έχουμε πια σε πολύ μεγάλο βαθμό τη δύναμη να μένουμε μακριά τους».

Όπως όταν μαθαίνουμε να παίζουμε μπάσκετ. Όσο περισσότερο παίζουμε τόσο περισσότερο μαθαίνουμε καλύτερα το μπάσκετ και όσο καλύτερα μαθαίνουμε να παίζουμε μπάσκετ τόσο περισσότερο παίζουμε

Ηθική Αρετή

Για τον Αριστοτέλη η αρετή κάνει δύο πράγματα:

1. Κάνει το πράγμα να βρίσκεται στην καλύτερη κατάστασή του και
2. Κατορθώνει να παράσχει με τέλειο τρόπο το έργο του πράγματος

Για παράδειγμα η αρετή του ρωμαλέου σώματος κάνει το σώμα να βρίσκεται στην καλύτερη κατάστασή του αλλά και να μπορεί το σώμα να κάνει τέλεια αυτό που πρέπει να κάνει

Στην ηθική για παράδειγμα ο η αρετή της γενναιότητας κάνει τον άνθρωπο να είναι στην καλύτερη κατάσταση για να αντιμετωπίσει κάτι με γενναιότητα αλλά επίσης κάνει τον άνθρωπο αν χρειαστεί να αντιμετωπίσει κάτι με γενναιότητα να το αντιμετωπίσει με την άριστη γενναιότητα.

Αυτό μας φέρνει στην αντίληψη της αρετής όχι μόνο ως μεσότητας αλλά και ως ακρότητας (τελειότητας). Ας δούμε πως...

Ηθική Αρετή

Ο Αριστοτέλης μας καλεί να σκεφτούμε την μεσότητα με δύο τρόπους.

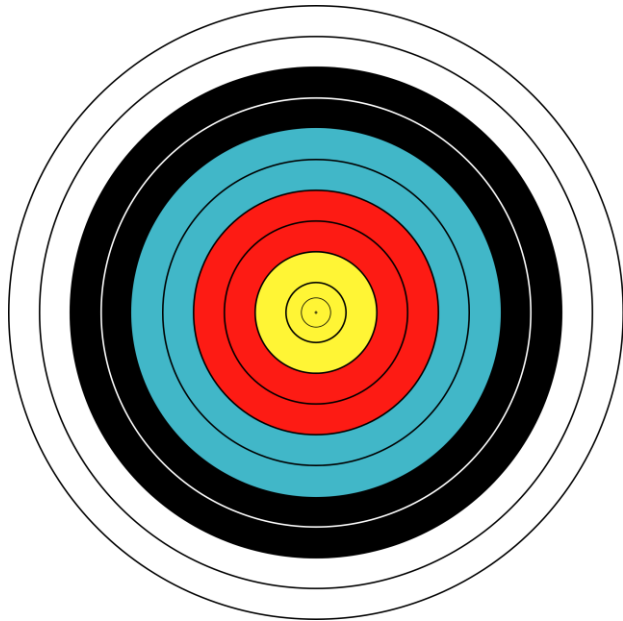
Όταν έχουμε ένα συνεχές μέγεθος με δύο άκρα τότε υπάρχει ένα μέσο σε αυτό. Ας υποθέσουμε ότι έχουμε ένα συνεχές μεταξύ 1 κιλού και 100 κιλών. Το μέσο είναι 50 κιλά και με αυτή την έννοια το μέσο είναι ένα αντικειμενικό μέσο.

Υπάρχει όμως και η δυνατότητα να πάρουμε το μέσο σε σχέση με το υποκείμενο (μέσο προς ημάς). Στο ίδιο παράδειγμα ας σκεφτούμε το μέσο βάρος που μπορεί να σηκώσει ένα παιδί 12 ετών και ένας ενήλικας 22 ετών. Στην περίπτωση αυτή το αντικειμενικό μέσο των 50 κιλών μπορεί να είναι το μέσο βάρος που μπορεί να σηκώσει ο ενήλικας αλλά όχι και το παιδί.

Ηθική Αρετή

Ας φανταστούμε τον στόχο στην τοξοβολία. Το κέντρο είναι η μεσότητα γιατί ισαπέχει από τα δύο άκρα.

Ο Αριστοτέλης μας λέει «**έσθλοὶ μὲν γὰρ ἀπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί.**» «καλοὶ με ἓνα μόνον τρόπον, κακοὶ με χίλιους τόσους τρόπους». Στην τοξοβολία μπορούμε να αποτύχουμε με πολλούς τρόπους, μπορούμε να πετύχουμε μόνο με ἓνα

Ηθική Αρετή

Ο Αριστοτέλης καταλήγει στον εξής ορισμό της αρετής

Η αρετή λοιπόν είναι μια έξη, που α) επιλέγεται ελεύθερα από το άτομο, β) βρίσκεται στο μέσον, στο μέσον όμως το «σε σχέση προς εμάς», το μέσον αυτό καθορίζεται από τη λογική — πιο συγκεκριμένα, από τη λογική, πιστεύω, που καθορίζει ο φρόνιμος άνθρωπος· είναι μεσότητα μεταξύ δύο κακιών, που η μία βρίσκεται από την πλευρά της υπερβολής και η άλλη από την πλευρά της έλλειψης· και ακόμη, με το νόημα ότι ορισμένες κακίες αποτελούν έλλειψη και άλλες πάλι υπερβολή σε σχέση με αυτό που πρέπει, είτε στα πάθη είτε στις πράξεις, ενώ η αρετή και βρίσκει και επιλέγει το μέσον. Από την άποψη λοιπόν της ουσίας της, και όσο μας ενδιαφέρει ο ορισμός της φύσης της, η αρετή είναι μεσότητα, από την άποψη όμως του σωστού και του άριστου είναι, ασφαλώς, κάτι που βρίσκεται στο ψηλότερο σκαλί.

Ηθική Αρετή

Για τον Αριστοτέλη ο ενάρετος

εφαρμόζει την αρετή ελεύθερα, συνειδητά και όχι τυχαία, για τον σωστό λόγο και την εφαρμόζει πάντοτε.

Σε όλη την θεωρία του Αριστοτέλη δεν υπάρχει κάποιο επίκληση πανανθρώπινων αρχών ή κανόνων.